

A purgationis humorum, qui sunt in profundo corporis, exercitatio suppleuerit, ad cutem euocans malorum humorum abundantiam: his & ulcera, & scabies inde generantur. & hoc innuens dicebat Hippocrates, Si impurgatus laboraueris, ulcera erumpent. Et quidem uerno tempore calor aeris ambientis humores diffundēs educit ad cutem: atq; hoc opus quoq; ipsius, exercitationibus simile existit. Non solum autem exercitationum operibus, ueris opera assimilantur, sed & earum naturæ cuius opus est & occultam per totum corpus facere transpirationem, per quam excernuntur superfluitates, & corpus in morbis uarijs modis expurgare.

21 *Æstate autem nonnulli horum, & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ febres plurimæ, & (quartanæ) & uomitus, & alia profluuia, & lippitudines, & aurium dolores, & oris ulcerationes, & genitalium putredines, & sudamina.*

Æstate inquit, & nonnullos ex uernis morbis fieri, circa initia eius uidelicet. Nam, quæ fini ueris continuantur, sicuti similem habent temperaturam cum uere, ita & in morborum generatione communicant. Inquit enim alios quosdam æstate generari illi proprios, ueluti febres continuas, & ardentes & tertianas: & (ut simpliciter dixerim) quæcunque ex flaua bile, mala corporibus accidunt. Nam & uomitus bile per summa natante fiunt, & uentris profluuia ad inferiora defluente. Lippitudines quoque æstate plurimæ fiunt, utpote repleto capite. Sic & aurium dolores, & alia similia æstate corpus patitur ex capitis repletionem, alias ad alias corporis partes superfluitatem deponentis. Oris autem ulcerationes, quod propter biliosum humorē contingant, perspicuum existit. Genitalium uero putredines, non simpliciter, sed quando æstas aut humida magis fuerit, aut nullus flauerit uentus, aut auster in ea abundauerit. Nam, cum plurimum à modo naturæ recesserit ad humiditatem, aut flatuum carentiam: non genitalium tantum putredines facit, sed cuiuscunque partis alterius: qualis est illa, quæ scribitur in tertio Epidemiorum constitutio, & quæ in secundo circa eius initia. Quæ uero parua sunt aeris euersiones, genitalia tangunt, ut quæ ob humiditatem ac caliditatem ex quacunque occasione sint parata putrescere. Quare, cum propriam æstas seruauerit temperaturam, qui multis superfluitatibus infestatur, quando hæc aliquam ob causam ad genitalia deflexerint, ipsorum putredines patiuntur. Sudamina autem è genere pustularum sunt in summa hærentium corporis parte, quæ instar ulcerum cutem exasperant. proueniunt autem, quemadmodum & ipsum ostendit nomen, propter multos sudores, qui uel biliosiores, uel omnino mordaciores existunt, mordent enim hæc cutem, & pruriginosam efficiunt, & per modum ulcerum exasperant.

22 *Autumno uero & multi æstiuu morbi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, aque inter cutem, & tabes, & stillicidia urinae, (& difficultates intestinorum) & leuitates intestinorum, & coxendicum dolores, & angina, & anhelationes (quas Græci asthma uocant) & ilei, & morbi comitiales, & furores, & melancholia.*

In autumno (inquit) & æstiuorum morborum permulti fiunt, manente adhuc æstiuo humore in ipso flaua bile scilicet. Neq; enim, sicuti æstas ueri superueniens humores euacuat, ita & autumnus æstiuos, sed contrarium ex toto accidit. nam ex partibus extimis ad intimas ducit. Cum ratione igitur æstatē inquit nonnullos ex morbis uernis generare, autumno uero non ex æstiuis aliquos, sed multos. Nam & quartanas febres in hoc ipso tempore fieri inquit, quia scilicet ex atra bile ortū habent, quæ duplicem habet generationem: alteram quidem ex flaua bile superassata: alteram uero ex sanguine crasso. Fiunt autem & erraticæ febres in autumno, propter temperaturæ inæqualitatem: Et lienes magni, ob atræ bilis superfluitatem. Et aqua inter cutem ex liene contingit. Et, si qua dispositio tabida in dubio est, maxime autumno deprehendit propter frigiditatem, siccitatem, & temporis inæqualitatem, nihilominus autem & propter humorum prauitatem. Fiunt quoque ob easdem causas eo tempore potissimum urinæ stillicidia. Nam uesica in inordinatis ac repentinis ad calidum & frigidum permutationibus, refrigeratur: & quæ ex malis humoribus fiunt acritudines, ipsam molestant: tum præsertim, cum facta ad frigiditatem subita commutatio, eos, qui antea difflabantur, & per sudores euacuabantur humores, ad uesicam conuerterit. Leuitates uero intestinorum sunt ueloces & sine ulla omnino transmutatione ciborum deiectiones, aut propter exulcerationem in superficie uentriculi aut intestinorum, quæ eorum modo fit, quo illæ, quæ in pueris Græco uocabulo aphthæ, id est oris ulcera nominantur: uel propter potentiam retinentis imbecillitatem. Quorum primum ex mordacibus, & substantiam tenuem habentibus humoribus fit: secundum uero ex magna uentriculi atque intestinorum prouenit intemperie. Hæc autem ambo maxime autumno fieri contingit. Coxendicum autem dolores ex malignitate humorum, & frigiditate fieri par est. Angina uero ex biliosis humoribus ortū habent, qui ad fauces autumno decumbunt: ab illis, quæ uere fiunt, differetes, quoniam illæ sunt quodam modo pituitosiores. Iam uero asthma, id est anhelationes, tum propter humorum motum ad partes interiores, tum propter frigiditatem fieri consueuerunt. Propter hæc eadem, & qui ilei, id est uoluuli, nominantur. sunt autem cibi superfluitatum, quæ per aluum inferiorem excernuntur, retentiones, quæ magna ex parte fiunt ex alicuius intestinorum partis inflammatione. Maxime uero par est, ut in frigido, sicco inæquali, & malos gignente humoribus tempore, partes ad uentriculum atque intestina attinentes offendantur. Nam, qui in æstate tenues & bene mobiles humores sunt generati, autumnus excipiens, qui frigidus simul atque inæqualis existit,

existit, ad profundum corporis agit. Sunt autem in profundo etiam intestina. Morbi uero comitiales accidunt ijs, qui naturam habent ad hanc passionem procliuam, propter repentinam ad contraria transmutationem. Calor enim media die, frigus uero in prima & ultima parte fit. Nihil autem adeo comitiales accessiones, sicuti talis uarietas, aptum est generare. Furores uero ob tenuium ac biliosorum humorum eueniunt malignitatem, sicuti melancholiam ex atra bile, de qua paulo ante dictum est.

23 *Hyeme uero morbi laterales, & pulmonis inflammationes, grauedines, atq; rauedines, tusses, dolores pectoris & laterum atque lumborum, capitis dolores, uertigines, & apoplexia.*

Hyemales morbos post autumnales exponens, non eodem modo, sicuti prius dixit, neque quod hyeme multi ex autumnalibus. Atqui prius in aestiuis ipsos comparans uernis, ita dixerat: Aestate autem nonnulli horum: In autumnalibus autem, Autumno uero & aestiuorum multi. Nunc autem morbos hyemis simpliciter connumerauit, uel ex communi uolens hoc quoque in loco nos aliquid dictorum subaudire, uel simpliciter enunciatis nihil autumnale tempus cum hyemali communicare. Atqui primas partes hyemis rationabile est, & ita experientia comprobatur, cum autumno morbos communicare. Inquit enim & ipse: Aestiuae quartanae magna ex parte fiunt breues, autumnales uero longae, & magis, quae ad hyemem coniunguntur, nisi quis dixerit ipsum de illis, quae in extrema autumnii parte generantur, facere mentionem. Verum morbos hyemis proprios hosce uult esse, morbos laterales, & pulmonis inflammationes, quoniam instrumenta respirationi seruientia, frigiditate laeduntur: cum alia ita bene possimus obtegere, ut nihil, aut minimum sentiant ambientis frigiditatem. Respirationem uero nemo potest cohibere, neque aliter datur respirandi facultas. Ob hanc igitur ipsam frigiditatem, tusses hyeme maxime fiunt, & laterum dolores: ob eandem etiam caput oblaesum, grauedines, tusses, atq; rauedines operatur. Fiunt autem sicuti dolores laterum ob frigiditatem, sic & capitis atq; lumborum, & omnium partium neruosa rum. Vertigines quoque, cerebri laesiones consequuntur, sicuti & apoplexiae. Nam & haec passio fit, cum caput repletum est pituita.

24 *In aetatibus autem talia contingunt. paruus & nuper natis puerulis oris ulcera (quae aphthae uocantur) uomitus, tusses, uigiliae, pauores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.*

Quae ad aetates attinent, diligentius elaborauit, quam quae ad anni tempora, facta in minores partes diuisione. In puerulis igitur nouiter natis ait fieri aphthas. Sic autem Graeci uocant ulcera, quae summam oris occupant partem, ob mollitiem maxime facta instrumentorum, quae neque taetum, neque qualitatem lactis sustinent, quod non paruum in se serosam continet partem. Haec autem pars uim habet abstergendi. Quare non est mirum, si in corporibus mollibus quasdam per summa facit exulcerationes. Vomitus autem tunc his fieri par est, propter lactis, quod assumunt, multitudinem. Vigiliae uero haudquaquam ipsis sunt assuetae, ut qui maiori parte temporis dormiant: nisi forte ob ipsam passionem fieri infantibus uigilias opinetur. Quoniam uero somni abundantia ipsis maxime secundum naturam inest, Pauores etiam per somnum infantibus adsunt, ijs praesertim, qui sunt natura edaciores: quando loca ad uentriculum pertinentia sensu quidem uigeant, sed imbecillia existant: cibus uero corrumpitur. Nos siquidem obseruauimus, non in tantillis solum, sed etiam in aetate perfectis, terribiles fieri per somnos imaginationes, quando multi & uitio si humores grauant & mordent uentriculum, praesertim ipsius os. Haec enim particula praecipuum habet sensum. Umbilicorum autem inflammationes non multo antea praecursorum, non sine ratione nouiter natis puerulis accidunt, non secus, ac si qua alia pars foret ulcerata. Verum & aurium humiditates passionibus annumerat, quamuis palati & narium in eodem numero non ponat, quoniam naturae conuenit per nares atque palatum cerebri superfluitates per deriuationem expurgare: & fit hoc etiam ijs, qui sunt aetate perfecta. A natura autem aliena est expurgatio per aures. Verum & infantibus etiam per aures cerebrum expurgatur, & recte Hippocrates inter proprias huius aetatis passiones, etiam aurium scripsit humiditates. Est siquidem & totum corpus nouiter natis puerulis maxime humidum, adeo ut & ossium natura in ipsis potius cerea, quam lapidea uideatur. Prae caeteris uero partibus cerebrum admodum humidum existit, quod etiam in perfectis talem habeat intemperaturam. Quare non absque ratione in puerulis, cum superfluitates abundant, per omnia foramina excernuntur.

25 *In progressu uero, cum iam dentire incipiunt, gingiuarum prurigines, febres, conuulsiones, alui profluuia: & maxime cum caninos edunt dentes: & ijs praesertim pueris, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent.*

Prurigines quidem gingiuarum fieri, cum dentes pullulare incipiunt puerulorum, nihil mirum. Prurigo enim (Graece οδ'αξιμος,) pruritus quidam est cum exigua quadam molestia. Febres uero & conuulsiones atq; alui profluuia accidunt pueris, qui iam dentire incipiunt, & non adhuc morantur, quemadmodum & ipse ostendit inueniens. Et maxime cum caninos edunt dentes. Liqueat autem, quod perforatis gingiuis a dentibus prodeuntibus, hi casus eueniunt, quemadmodum ubi stimulus infigitur carni: & sane plus dentes affligunt, quam stimuli. Hi siquidem semel firmati,

in mem-

A in membro quiescunt, cui ab initio infixi sunt: dentes uero tantum procedunt, quantum augentur. Febricitant ergo hac ætate pueruli & propter dolores, & uigilias, & inflammationes. Conuulsiones autem eis accidunt tum propter hæc, tum propter crudum alimentum, & quia neruosa partes nondum satis ualida sunt. Ad hæc omnia etiam ex necessitate, uentris profluvia consequuntur, quoniam alimentum non bene coquitur neque distribuitur. Quod autem dicitur, Pueris, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent, ad conuulsiones refertur: cum his maxime pueris dicat conuulsiones fieri, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent. Tales enim plenum corpus habent, & abundans superfluitatibus, & ideo (conuulsionibus facile capiuntur: maxime uero) naturas has conuulsiones offendunt.

26 Cum uero iam magis adoluerint, tonsillæ, & uertebra, quæ in occipitio, ad interiora luxationes, crebri anhelitus, quos Græci asthmata uocant, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, uerruca, quas Græci acrochordonas uocant, satyria, struma, & alia tubercula, sed præcipue antedicta.

Primum quidẽ scripsit de recens natis puerulis, dein de illis, qui dentes edunt: nunc uero de ijs, qui mediam habent ætatem inter illos, qui iam dentes ediderunt, & qui sunt pubertati proximi. Nam deinceps sequenti Aphorismo illorum commemorat, qui quartum ab ijs ordine locum obtinent. Verum tertiam ætatem, quæ nunc proponitur, quæ usque ad duodecimum & tertium decimum annum progreditur, multis capi ait passionibus. quarum primas tonsillas (Græcæ paristhmia) nominat, quæ sunt locorum ad isthmum attinentium inflammationes. Hic autem per isthmum oportet intelligere partem illam, quæ os & gulam interiacet, quæ per metaphoram quandam ita nominatur ab ijs, qui proprie dicuntur isthmi. Sunt autem angusti quidam terræ processus inter duo maria sitæ. Hæ autem tonsillæ sunt nonnunquam solius tunicae uentriculo ac gulæ & in faucibus totique ori communis inflammationes: nonnunquam uero & subiectorum ipsi musculorum, quando & uertebra, quæ est in occipite, fiunt ad interiora inclinationes, de quibus post tonsillas inquit: Et uertebra, quæ in occipitio, ad interiora luxationes. Nam à musculis inflammationem patientibus uertebra hæc tracta, ad partem inclinatur ceruicis anteriorem. Nominauit autem hanc partem Hippocrates, non anteriorem, sed interiorem, ut ad uertebra retro locatam suum sermonem referens. Corporis siquidem ad profunda tractio, siue ex anterioribus, siue ex posterioribus fiat partibus, per unum uerbum, intra monstratur. Cur igitur Hippocrates in nouiter natis puerulis, neque de tonsillis, neque de uertebra, quæ est in occipitio, luxatione aliquid dixit, cum tamen & isti nihilominus cerebrum humidum, & plenum habeant superfluitatibus, adeo ut subiectis partibus demittat fluxiones? An quia hac ætate prius moriuntur, quam subiecti faucibus musculi una cum neruis fortem subeant inflammationem? Adde, quod hi partes eas habent molles, atque ideo non possunt uehementius intendi, ita ut uertebra intus ad ipsas attrahatur. Iam uero asthma (sic autem Græci uocant crebram respirationem, qualis currentibus accidit, aut quouis alio modo uehementi agitatæ motione) in his quidem fit ob exercitium, quod multa indiget animal respiratione: in alijs autem, in quibus non adest exercitium, ob angustiam eorum, quæ sunt in pulmone, uentriculorum. hæc uero angustia fit repleto uiscere ab ijs, quæ desuper ueniunt, fluxionibus. hæc autem fluxiones plures quidem in recens natis puerulis fiunt. Cito autem ipsos interficiunt, quam & aliter male se habent. Nam & ex utero ad aerem ambientem transitus, & alimenti mutatio, & inflammatio, ab initio quidem locorum ad umbilicum attinentium, postea uero ob dentium generationem, eos omnes imbecilles reddit, & uix ea, quæ dixi, tolerant mala: tantum abest, ut ad hæc, etiam fluxionem possint sustinere, ubi ad pulmonem decubuerit. Lapis uero maxime propria passio est talium puerorum, ut qui ob edacitatem non paucos crudos humores coaceruunt: ex quibus pars crassior una cum urinis ad uesicam perueniens, fit lapidum generationis materia. Accedit altera causa, uehementia caliditatis. Aceruant siquidem & senes humorem crudum non paucum, non propter edacitatem ut pueri, sed propter potentiam concoquentis imbecillitatem: non tamen calorem fortem habent, qui ex materia crassa uaporem resoluens lapidem generet. Lumbrici uero atque ascarides uidentur alijs animalibus proportionaliter gigni, quæ non ex femine, sed ex putredine habent generationem. Sola enim putredo hæc non est ad generandum sufficiens, sed & calore plurimo indiget. Cibus itaque plerumque corrumpitur in uentriculo, & præcipue in inferiore puerulis. uerum caliditas in ualde tenellis nondum materiam superat, in adultioribus autem & materia idonea est ad animalium talium generationem, & præterea caliditas adest. Ascarides igitur sunt tenues quidam lumbrici, qui in parte præcipue inferiore crassi intestini gignuntur. et plurimi manifeste gigni conspiciuntur in iumentis male cibum coquentibus: quorum malam coctionem foetor indicat excrementorum. Aliud uero genus lumbricorum est rotundorum, qui in superioribus magis intestinis generantur, adeo quod ad ipsum quæque uentriculum ascendunt. Multo uero plures hi, quam ascarides, gignuntur in pueris. Rarior autem est lumbrici lati generatio, qui & longissimus est, & sæpe per tota extenditur intestina. Verum de hoc nullam fecit Hippocrates mentionem, quam neque eius erat propositum de omnibus agere passionibus, quæ mortalibus accidunt, sed de illis tantum, quæ singulis ætatibus ut plurimum accidunt. Ob hanc igitur causam ipse enumeratis iam dictis, deinceps uerrucarum genus, quod Græci acro-

ci acrochordonas uocant, & strumas adiecit, qui sunt morbi, germina uitiosæ multitudinis ad exteriora & cutem repentis. Omne autem ipsorum genus tubercula (Græce phymata) nominat, ita deinceps scribens: Acrochordones, strumæ, & alia tubercula. Quædam autem ex his præcipuo uocabulo turbercula nominantur, quædam sponte nascentes & celerrime factæ inflammationes, quæ celerrime in altum attolluntur acumen, & celerrime etiam suppurantur, & plurima est horum in inguinibus & alis generatio, quoniam & in his partibus plenes sunt adenes, qui apti natura sunt ad has superfluitates prompte excipiendas. Horum adenum passio struma quoque est, non ex calida materia, neque ad suppurationem properante, sed potius quodam modo pituitosiore & frigidiore consistens.

27 *Grandioribus autem, & iam accedentibus ad pubertatem, plurima ex his, & febres diuturnæ magis, & ex naribus profusio sanguinis.*

Incipiunt quidem pueri pubescere post annum quartumdecimum. Qui uero prope hanc ætatem accedunt, sunt qui duodecimum, aut tertiumdecimum, aut quartumdecimum etiam agunt annum. Neque enim est unus omnium certissimus terminus pubertatis, propter caliditatem & frigiditatem temperaturæ. Calidi enim citius, frigidi uero tardius pubescunt. Laborant autem pueri hi multis quidem morbis antea dictis, propter similitudinem temperaturæ, & præterea febribus diuturnioribus, quæ priores: non tamen aliquid dixit de ijs, quæ illa ætate febres abundant: uerum ex eo, quod nunc dicitur, clarum est, quod ostendit ipsas acutas esse. Alterantur enim puerorum dispositiones citissime propter corporis humiditatem, & naturalis uirtutis imbecillitatem. Sanguinis uero per nares fluxiones fiunt grandioribus, quoniam talis humor ea ætate redundare incipit, non quod copiosior generetur quam antea, sed quia nunc ipsius minus consumatur, propterea quod augmentum pro corporis ratione minus hac ætate procedat, quam superiore.

28 *Plurimæ autem passiones puerulis iudicantur, nonnullæ quidem in quadraginta diebus, nonnullæ in septem mensibus, nonnullæ uero in annis septem, quædam uero iam ad pubem accedentibus. Quæ uero permanserint, nec in pubertate finierint puerulis, aut foeminis, cum menstrua erumpunt, consenescere consueuerunt.*

Si uerbum, diutinæ, sermoni adiectum esset, melius foret: unde & nonnulli nomen passionis de diutinis tantum ipsum arbitratur intelligere. Verum contra hoc sunt sermones tales, quibus ipse utitur in Aphorismis. In acutis passionibus raro, & in principijs uti medicationibus, & Tenues uictus & in longis semper passionibus, & in acutis. Manifestum itaque ex his est, quod non in diutinis tantum, sed etiam in acutis dicere consueuit Hippocrates nomen passionis. Videtur itaque hoc in loco, aut de diutinis passionibus intelligere, aut mancum sermonem protulisse. Nos uero ipsum suppletes, dicemus ita: Plurimæ autem diutinæ passiones puerulis iudicantur, nonnullæ in quadraginta diebus, nonnullæ in septem mensibus, quædam in septem annis. Ex diebus autem, quadragessimus, primus eorum est, ex quibus morbi diutini iudicantur, ultimus autem inter illos, qui acutos ex intercidentibus iudicant, sicuti etiam supra notauimus. Quicumque uero hunc transcendunt numerum, ad septimanæ rationem habent iudicium, non septem diebus connumeratis, sed primum quidem mensibus, deinde annis. quod autem, qui hoc tempus transcendunt, ad quartumdecimum annum perueniunt, est sanè manifestum. Nam secunda septimana in hoc completur tempore: & aliàs in pubertate magnæ fiunt corporis commutationes, ac in foeminis maxime propter menstruorum eruptionem. Quare si qui morbi neque hac ætate finiuntur, usque ad longum tempus perdurare consueuerunt.

29 *Iuuenibus autem sanguinis sputiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alij, sed præcipue antedicti.*

Cum primas ætates ad pubertatem usque minutissime diuiserit, nescio, quo modo adolescentum ætatem prætermiserit, quæ medium obtinet locum inter puberes & illos, qui consistentis ætatis uigorem habent. Verum ex alijs, quas tetigit, licet & de ista conijcere: quæ in multis quidem comunicat illis, quæ ex utraque parte ipsam circumstant, sed hoc habet peculiare in maribus, sanguinis ex naribus profusionem, de qua commemorat in illis, qui sunt prope pubertatem. Nam hic casus incipit in illa ætate apparere, sed maxime uiget in adolescentibus, deinde subsistit in uiris. Verum hanc ætatem transgressus Hippocrates, ad illam, quæ est iuuenum, peruenit: & primum sanguinis sputum scripsit, ac tabem, deinde febres acutas, & post has morbum comitalem. deinde post hæc ait: Et alij morbi, sed præcipue antedicti, recte quidem hoc adiiciens. Nam rem ita se habere indicat uisus. At uero non sat plene de febribus acutis dixit. Neque enim dicere simpliciter oportebat acutas, quæ & in pueris nihilominus fieri uidentur, sed ex acutis tertianas maxime, & caufos. i. febres ardentes. Hæ enim præ cæteris febribus sunt biliosissimæ, & multis iuuenibus accidunt: quæ & flaua bilis hac ipsa superabundat ætate, à qua morbi tales in summo uigore consistentibus accidunt. Tabem autem, & sanguinis sputum, non secundum ætatis naturam patiuntur, sed secundum aliquid eorum, quæ ei accidunt. quare et antea dicebat, quod senes plurimum, minus ægrotant iuuenibus. ubi & nos diximus, quod ob incontinentiam iuuenibus, non ob ætatis imbecillitatem, ægritudines plurimæ accidunt. ob hoc igitur & iuuenibus sputiones sanguinis accidunt, quia aut percipiuntur,

A tiuntur, aut contunduntur, aut saliant, aut clamant uehementius, aut refrigerant, & humi cubant, aut replentur, aut propter aliquam huiuscemodi causam. Ad sputum uero sanguinis, tabes consequitur. Quare & propter hæc talia iuuenes ex accidenti ægrotabunt. non primum, neque ætatis ratione. Morbi autem comitiales, quamuis malo uictu utantur, tamen ipsis non accidunt multi: ut mihi mirari subeat, quo modo & hos Hippocrates scripserit: cum in alijs, non modo, quod abundant in pueris, dixerit, sed quod etiam ex hac causa passio puerilis nominatur, & quod ætatis mutatione sanantur. Fiunt igitur & in quibusdam iuuenibus morbi comitiales, qui prius non erant, propter uictus errorem, quæ in ijs, quæ assumuntur, admittunt, & in alijs, quæ ab ipsis aguntur, operibus, & quia humi cubant, & Soli se exponunt & imbribus, atque alijs similibus. Verum hi morbi non multi sunt. Et fiunt quidem alij morbi eadem ratione. Quare melius fuerat ita scribere Aphorismum: Iuuenibus autem & omnes alij morbi, quos diximus alijs accidere ætatibus, sed præcipue causi, id est ardores, & tertianæ febres.

30 *Ultra hanc ætatem asthmata. i. crebri anhelitus, morbi laterales, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenitides, ardores diuturni, profusio, cholera, difficultates intestinorum, leuitates intestinorum, hæmorrhoides.*

B Magis autem expectare oportet sanguinis quidem profluuium in ijs, qui nondum triginta quinque annos attigere. Nam, quæ iuuenibus ætas continuatur, ad duas sequentes septimanas extenditur: in qua ætate omnia uitæ munia æque, atque illi, qui in uigenti ætate consistunt, conantur peragere, non tamen eodem modo ad labores sufficiunt. Nam ex adustione, & algoribus, & humi cubatu, uigilijs, atque repletionem, plus, quam illi offenduntur. Saneque horum temperatura plus atræ bilis habet: atque ideo in ea multi melancholia afficiuntur: ueluti ex anni temporibus, in autumno. Sicuti enim hoc tempus frigidum existens, pallidam excipit bilem tempore æstiuo exarsatam: sic declinantium ætas iuuenilem, quæ maxime ætati similatur, subsequitur. mirandumque est, cur in ea non scripserit melancholiam. Ego tamen in quibusdam exemplaribus hanc quoque scriptam inueni, siue aliquis sit ausus apponere id, quod defecerat, tanquam ab Hippocrate prætermisum, siue ab alijs, qui exemplaria mendosa crediderunt. Moriuntur autem & ex tabe hac ætate multi, & ex iuuenibus, quicumque ex sanguinis sputo in tabem incidunt. Non tamen hac ætate multi sanguinem spuunt, quoniam neque in talibus sanguinis est multitudo. Asthmatis uero. i. crebris anhelitibus, et pulmonis inflammationibus, ac laterum doloribus magis capiuntur, quam iuuenes: ut qui & uictu simili, & laboribus etiam utantur, sed multo imbecillius, quam illi, corpus habeant. Et omnino eos quos prætermisit in ætatibus uigore consistentium morbos nominare, eos nunc omnes enumerat. Nam & phrenitides, & ardores, & cholera, & difficultates intestinorum nihilominus, iuuenibus, quam declinantibus, accidunt occasionem sui ortus ex flaua bile capientes. Diuturniora autem in declinantibus uentris profluua contingunt, propter alimenti distributionis defectum. Nam omnium ferè ætatium, ea, quæ iam declinat, paucissimis indiget ad corporis resumptionem: siquidem & id, quod ex ipsis resoluitur, paucissimum est. Neque enim corpus similiter calidum est, ut prius: neque amplius in augmentum quicquam assumitur: sed neque quod uirtus contentiua multum imbecillis sit, ut in senibus, plus aliquid ex corpore defluit. Quia igitur uentris profluua, uel coctione, uel alimenti distributione frustratis accidunt, aut propter bilis acritudinem abradentis intestinum, hæcque omnia in declinantibus sunt: non sine ratione in eis alui profluua diu perseuerant. Febres quidem lethargicæ fiunt ex humore pituitoso in cerebro acruato. Prioribus autem ætatibus humor hic deficit magis, quam superabundet. In senili autem ætate plurimus quidem est, uerum propter ætatis frigiditatem febres non accendit. In ijs autem, qui ab ætatis uigore declinant: & hic humor superabundat, & nondum corpus frigidum est. Leuitates uero intestinorum ostense sunt, hæc quidem à frigida fieri pituita, hæc uero à sola intemperatura, quæ uim alui contentiuam reddit imbecillum, hæc autem ab ulcerosa dispositione: atque hæc omnia in declinantibus superabundant. Sanguinis uero per ora uenarum (quod Græci hæmorrhoidas uocant) profluuium, uere huius ætatis est passio, sicuti melancholiæ. Fit enim ex atra bile, quando ad uenas, quæ in sede sunt, repente tota decumbit. A me quidem omnium enumeratarum passionum causa fuit explicata: scientia autem horum cum probatione illis adueniet, qui legerint demonstrationes, quas super his in nostris scriptis tractationibus: quæ quot sint, ac quales, & quam doceant contemplationem, legenti librum de ordine nostrarum commentationum, licebit discere. Ex his enim promotus, quo modo earum singulæ sint perlegendæ, cognoscet.

31 *Senibus spirandi difficultates, desillationes cum tussi, urinae stillicidia, urinae difficultates, articularum dolores, renum passionem, uertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, uigiliae, alui, oculorum & narium humiditates, usus obtusus, glaucedines, auditus graues.*

Senes à decrepitis nonnulli Hippocratis sectatores distinguunt: nomen seniorum ultimæ ætati tribuentes, & hoc perpetuum esse existimantes: senes autem in priori ætate statuentes, quæ media est inter iuuenes ac seniores. Sed nunc manifeste monstrauit se senes eos, qui extremam agunt ætatem, nominare. in ipsis ergo sermonem terminauit, ut qui iam omnes ætates percurrisset. Hi uero

sæpissime à destillationibus, quæ sunt cum tussi, capiuntur: quoniam partes ad caput attinentes, in ipsis facillime refrigerantur, & quia multæ in ipsis fiunt pituitosæ superfluitates, cum iam admodum frigidam cerebri habeant temperaturam. Asthmata uero, hoc est crebri anhelitus, ex ijs destillationibus ortum habent: cum alio qui & ipsa spirandi instrumenta non raro habeant proprium sui algoris principium, quando in ipsis multæ ac crassæ superfluitates generentur. Ad hæc, cum uires sint imbecillæ, renes sæpius obstruuntur, & lapides generantur, quando tenax uel crassa superfluitas ibi firmata tophosam consistentiam assumpserit. Articulorum autem dolores aliquando fiunt fluentibus ad hæc loca superfluitatibus, aliquando propter instrumentorum, quæ natura ad eorum motionem fabricauit, frigiditatem. Vertigines autem ipsis accidunt propter spiritum uaporosum, qui in partibus cerebri inordinato cietur motu: sæpe etiam in uentriculo uitiosis superfluitatibus acruatis, ad cerebrum fertur exhalatio uaporosa. De apoplexia autem quid oportet dicere? Nullus est enim morbus adeo senili ætati familiaris, quoniam in ea cerebrum pituitosis repletur superfluitatibus. Si quod uero ulcus aduenerit senibus, difficulter sanatur propter defectum sanguinis: Vehementius in super se scalpunt, quod pruritus appellauit: quoniam illæ, quæ pruritus operantur superfluitates, difficilem habent per cutem euacuationem. Rationabile siquidem existit & cutem in ipsis ex frigiditate densiorem esse, & superfluitates plures simul ac crassiores existere. Pluresq; ipsorum (neq; enim omnes) cõtinue uigilant: quod eis accidit, & quia senectus plena curarum est, sed magis, quia corpus habet exiccatum: unde & tunc magis uigilant, quando integra sanitate fruuntur. Dictum autem à nobis est & in commẽtarijs de temperaturis ipsas quidem corporis partes in senectute fieri sicciore, sed multitudine superfluitatum pituitosarum acruari: ob quam causam à multis putatur senectus frigida & humida. In quo autem tempore hæ plures in cerebro aggregantur, fiunt senes potius somnolenti: In quo uero bene excernuntur, peruiigilant. Contingit autem & pauciores superfluitates generari, & citius excerni eo tempore, quo salubriter degunt: unde & maxime propria passio senilis ætatis uidetur esse uigilia. Humiditates autem in ipsis & oculorum & narium liquet fieri, propter cerebri superfluitates: quibus eisdem ad aluum defluentibus, & ipsa sæpius humectatur. Hebetes autem uisus, & graues auditus, propter potentia sensibilibus accidunt imbecillitatem: glaucedines uero propter immodicam instrumentorum siccitatem, & quia speciem habent suffusionis.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS QVARTVS.

*V*tero gerentes sunt medicandæ, si materia turget, quarto mense, & usq; ad septimum, sed hæc minus. Iuniora autem & seniora uereri oportet.

Ad uteros, foetuum connexus eandem habent proportionem, quam fructuum connexus ad plantas. Hi siquidem in prima generatione debilioribus capulis continentur, & ideo facile decidunt, quando uehementior uentus ipsos concusserit: posthac autem, difficilem habent à plantis dissolutionem: sicuti rursus, cum perfecti sunt, sponte sua sine ui extrinseca decidunt. Eodem modo & conceptus, in primo quidem tempore à seminis iniectione, si quando saltare contigerit mulierem, aut in lubrico cadere, siue quouis alio modo, uel animo, uel corpore moueri uehementius, facile dirumpuntur. Sic etiam, & cum iam perfecti sunt. Tempore uero intermedio firmiorem habent coalitum: quare mulier utero gerens, potest fortiores motus sustinere sine foetus offensione. Quæ omnia Hippocrates noscens, recte inquit: Vtero gerentes sunt medicandæ, si materia turget, quarto mense, usq; ad septimum: quod est medio tempore foetationis, cum foetus utero firmiter alligatur. Non tamen omnes, quæ hoc tempore indigent purgatione, permittit purgari: sed si materia turget, inquit, hoc est, cogat accelerare. Tractum enim uocabulum est ab animalibus ad coitum concitatis. Cum igitur superabundantes humores mouentur, et per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati: tunc ad eos expellendos natura incitatur, & aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducente. Eos uero, qui aliqua in parte sunt firmati humores, non oportet mouere. Sic igitur & illud dictum est: Quicumque inflammationes in morborum principio medicamento conantur soluere: nihil de eo auferunt, quod intentum est atq; inflammatum: (neq; enim passio, ut quæ cruda sit, cedit) quæ uero sana sunt, & morbo resistunt, colliquant. Quod autem Hippocrates uerbo, medicari, pro purgare medicamento, consueuerit uti, omnes confitentur, quicumq; uel paruum habent de eius dictione notitiam. Nam ut quispiam alia omittat ipsius uolumina, & de solis posthac scriptis Aphorismis meminerit: nihil aliud per uocem, medicari, in eis posse significari intelliget, ueluti paulo post fiet manifestum.

In medicationibus talia educere è corpore, qualia & sponte prodeuntia, utile: quæ uero contrario modo prodeunt, cohibere oportet.

Sponte

A Sponte euacuri è corpore dicimus, quæcunque sine aliqua medici opera excernuntur, nonnunquam ea, quæ nostrum regit corpus, potentia ipsum expurgante, nonnunquam ex irritamento aliquo, aut quia à uasis non contineantur. Cum itaque natura superfluum euacuat, iuuatur animal. cum uero alioqui excernitur, casus ratione: neque inde utilitas ulla prouenit, & talis euacuatio prauæ dispositionis est signum. Recte igitur Hippocrates consulit imitari naturam. Est autem imitatio, in unoquoque morbo tentare tales humores euacuare, quales nouimus in spontinis prodesse euacuationibus. Prius itaque dictum est ab ipso de omni euacuatione generalius. Sic & uasorum inanitio, siquidem talis fiat, qualem fieri oportet: confert, & leuiter ferunt. Nunc uero de sola purgatione eundem fecit sermonem, quoniam de hac docere proposuerat in præsentis libri loco. Melius igitur fortasse fuerit de omnibus euacuationibus, quas medici moliuntur circa ægotantium corpora, nos quoque sermonem repetere. Fiunt enim hæc aliquando per medicamenta totum corpus expurgantia, per uomitus & deiectiones. aliquando medicina partis alicuius est euacuatua, ueluti quæcunque per palatum & nares à capite abducunt superfluitates. E genere autem superfluitates abducentium sunt, & quæ per tussim expurgant, quæcunque in pectore sunt atque pulmone, & quæ per urinas abducunt totius sanguinis

B leuissimam superfluitatem. Clysterem quoque ex hoc genere feceris, & quodcunque aliud totum corpus æqualiter non euacuat, quemadmodum & uenæ sectio creditur euacuare, & omnino sanguinis extractio quæcunque, & quouis modo facta. Ex talibus autem est euacuationibus & quæ per uterum fit, & quæ per ora uenarum sedis, & quæ per exercitia, & frictiones, & omnem motum, atque calorem, & balneas calidas, præsertim nitrosas, sulfureas, & bituminosas, & ex accidenti, inedia. Hæc siquidem omnia uidentur quidem totum corpus æqualiter euacuare. Siquis tamen exactius perquirat, inueniet non æqualiter euacuare. Verum in his, cum sit paruus excessus alterius ad alterum secundum eorum, quæ euacuantur, qualitatem & quantitatem, ideo æqualis euacuatio uidetur. Quæ uero pharmaca purgatoria nominantur, speciem faciunt euacuationis manifeste differentem: de quibus, ut dixi, nunc ipsi docere propositum: non tamen quicquam plus docet, quam quod de omnibus euacuationibus ipse iam dixit. Vna etenim est omnium intentio ac scopus humor superabundans: cuius notitia est perquirenda ex eo, qui toto corpore præter naturam color repræsentatur, & insuper ex calibus, & morbis, & tempore, & regione, & ætate, & constitutione, & natura ægotantis, & uitæ instituto, & uictu: Veluti (si ita contigerit) colore pallidiori in toto corpore apparente, quemadmodum in illis, qui regio morbo laborant, non euacuata per sedem bile, aut pustulis aliquibus biliosis per totum corpus dispersis: particulatim autem, si morsus in uentriculo aliquis atque fastidium sentiat, & adsit cibi appetentiæ defectus, ac sitis, ore ad amaritudinem alterato, aut quia in aliqua parte corporis sit erysipelas, aut quia tertiana febris hominem habeat, aut ex ardentibus illa, quæ ex amara fit bile. Nam in his omnibus flaua bilis abundat. atque idcirco conabimur ipsam educere illis medicamentis, quæ cholagoga, id est bilis eductiua, ab effectu nominantur. Atque hoc est, quod ab Hippocrate dicitur: Si, qualia oportet purgari, purgentur: confert, & leuiter ferunt. Quod enim dicitur, qualia oportet, abundantiam significat humorum uidelicet sua qualitate infestantium ægotantem. Ob hanc igitur causam ait tales conferre euacuationes. Sed, quoniam omnes artificiosæ coniecturæ in actionibus aliquando aberrant: (similitudines etenim, ut ipse inquit, non solum uulgares, sed etiam medicos eruditos aliquando decipiunt) alterum nobis dedit indicium bonarum euacuationum, tolerantia facilitatem: ut & in hoc fiduciam habeamus, cum recte fecerimus euacuationem. Quod igitur in flaua bile dixi, ueluti in exemplo, hoc idem mihi & in atra intellige. Nam & in hac color totius corporis ad nigritiem tendit, & pustulæ nigræ fiunt ex atra

D bilis colore: & quicunque morbi ex eius fiunt exuperantia, multitudinem humoris indicant manifeste: quemadmodum elephas, cancer, & quartanus circuitus ex melancholico humore generantur: & lien magnus, & uarices nigricantes sunt eiusdem humoris alumnæ passionis, quemadmodum & quæ melancholia nominatur, & omne mentis delirium, cui ira, temeritas, atque immanitas iungitur. Hippocrates uero etiam ex mēstruis, superabundantem in foeminis humorem coniecturabatur: & scripta sunt ab eo indicia, in primo libro de mulieribus. Ex his igitur, quod atra bilis abundet, dignoscere oportet: & has habentem intentiones, ad eius accedere euacuationem. Secunda autem in ipsa euacuatione intentio habenda est, tolerantia facilitas. Quæcunque uero in atra bile & flaua sunt dicta, hæc mihi & in pituita intellige, tumores œdematosos hoc est inflatos, pustulas, totius corporis colorem pro humoris specie, febres quotidianas, mentis pigritiem atque torporem, somnos profundos, capitis grauitates, & quosdam acidos ructus, quando in uentriculo pituita abundarit. Hæc enim omnia suadent medicamentum dare pituitam purgans. Facta uero iam purgatione, tolerantia facilitas attestabitur & dignotioni, & ei, quam ausus es facere propter ipsam, euacuationi. Ad dignotionem uero, & spem euacuationis, habes etiam conferentem aliquid non solum ætatem, uel naturam ægotantis, sed etiam anni tempus, & præsentem constitutionem, præterea & regionem, & uictum antecedentem, unã cum alijs uitæ institutis. Etenim didicisti, ut hæc omnia, nonnulla pituitam, nonnulla flauam bilem, nonnulla atram

exaugeant. Hæc quidem omnia, ut dictum est, sunt intentiones exhibendi medicamentum, uim habens humorem infestantem expurgandi. In ipsa uero euacuatione altera erit intentio, uel nobis ferens recti iudicij testimoniū, uel erroris. Recti quidē iudicij, tolerantia facilitas: erroris autē, difficultas. Nam infestantium humorum euacuationem facile tolerabunt ægrotantes. Siquid uero aliud, & non quod infestat, euacuatur: necessarium est omnino male ipsos tolerare. Quod igitur, ut dixi, in principio libri per unum ostendit Aphorismum, ita scribens: Sic & uasorum exinanitio si quidem talis fiat, qualem fieri oportet, confert, & leuiter ferunt. Id in hoc loco nunc in duas secans partes in medicationibus, per priorem quidem hunc sermonem, quæ sint conferentes euacuationes, docet, per alterum autem, qui sequitur admonet, ut tales euacuationes firmum indicium subsequatur, facilitas tolerantia. Exempla uero ipse apposuit earum, quæ sponte fiunt, euacuationum ad bonum, multa quidem in libris Epidemiorum, pauca uero in hoc ipso libro Aphorismorum, qualia huiuscemodi sunt: Quem aqua inter cutem habet: per uenas in uentrem aqua fluente, solutio. Si lippitudo adsit: ab alui profluuiio capi, bonum. Quibus biliosæ deiectiones, surditate superueniente cessant: & quibus surditas, biliosis factis cessat.

3 *Si, qualia oportet purgari, purgantur, confert, & leuiter ferunt: contraria uero grauius.*

Prius hic Aphorismus à nobis expositus est in præcedentis Aphorismi expositione: scriptus etiam in superiori libri parte, iisdem uerbis: quare & non nulli eum de hoc loco sustulerunt.

4 *Medicari æstate superiores magis, hyeme uero inferiores.*

Subaudire oportet uidelicet uentres. Recte autem æstate purgat superius, quoniam & qui tunc humor superabundat, flaua bilis est, & omnino tota natura animalis propter ambiētem caliditatem magis ad superiora mouetur. Quælibet autem superfluitas, eò, quò uergit, ducenda est per loca conuenientia: quemadmodum ipse in libro de humoribus scripsit. Addidit huic Aphorismi sermoni uerbum, magis: neque simpliciter dixit, Medicari æstate superiora, hyeme uero inferiora. Nam, etsi non sæpe, raro tamen tempore æstatis humor pituitosus uisus est abundare, sicuti hyeme aliquando flaua bilis.

5 *Sub Cane, & ante Canem difficiles sunt medicationes.*

Nam & exusta tunc natura nostra non fert eam, quæ à medicamentis purgantibus prouenit, acrimoniam. Quare plures quoque purgati hoc tempore incidunt in febres: & natura ob æstum imbecillis, magis ex purgatione dissoluitur. Sed & purgatio hæc praua fiet, cum calor aeris ambiētis in partem trahat extrinsecam, contrariam ei ad quam medicina ducit humores. Sicuti enim balneæ calidæ natura aptæ sunt obsistere purgationibus, sic & calor æstatis, tunc præcipue, cum seipso uehementior extiterit.

6 *Graciles, & facile uomentes, purgare superius, cauentes hyemem.*

Hic addere oportet, quod paulo antea dictum est uerbum, magis. Magna enim ex parte graciles sunt bilioli. Si igitur hoc accesserit, ut sint ad uomendum faciles: sunt per superiora purgandi, nisi obsistat hyems. Nam supra dictum est medicari æstate superiores magis, hyeme autem inferiores oportere.

7 *Vomentes uero difficulter, & mediocriter bene carnosos, per inferiora, cauentes æstatem.*

Si facilis ad uomendum, & gracilis sit, per superiora purgandus est, nisi sit hyems, hoc est æstate, autumno, & uere. Sin difficulter uomat, & mediocriter bene carnosus sit: per inferiora, si resurgat, solum cauendo æstatem: aliud autem anni tempus non oportet cauere.

8 *Tabidos uero, cauentes ad superiora purgationes.*

Ad superiores, inquit, purgationes nunquam tabidos duxeris, ueritus scilicet instrumentorū, quæ respirationi obseruiunt, imbecillitatem. Per tabidos autem intelligere oportet uel eos, qui morbum à Græcis phthisin nominatum patiuntur, uel qui ad eum sunt natura proni: de quibus ipse in primo libro Epidemiorum scribit: Et maxime moriebantur, quibus natura ad tabem prona erat. Est autem his pectus angustum, & qui in eo continetur pulmo.

9 *Melancholicos autem plenius per inferiora, eadem ratione contraria apponentes.*

Ventres inferiores uidelicet melancholicorum oportet eadem ratione plenius medicari. Plenius autem dixit pro fortius. Quia uero ad inferiora declinat hic humor, nō sine ratione ipsum iubet per uentrem inferiorem euacuari, sicuti flauam bilem per superiorem, cum sit leuis humor, & sponte continue fluitet. Commune igitur ambobus est, ut ducantur, quò uergunt, per loca conuenientia: proprium autem alteri quidem humori, per superiora loca euacuari, quoniam ad hæc uergit: alteri uero per inferiora, quoniam & ipse ad ista declinat. Contraria itaque est per superiora euacuatio illi, quæ fit per inferiora: quorum utrunque fit secundum unam communem rationem. Quare recte dixit Hippocrates, eadem ratione contraria apponentes.